

פולין - אז והיום

בד' בתמוז תנש"א, במהלך חלוקת השטרות ("דולרים") לצדקה הגיע לבקר במחיצת הרבי עורך-הדין מר נתן לוי, שסייע להב"ד ב"משפט הספרים" ו"חנוכיות הציבוריות" ועוד.

הרבי שוחח עמו בנושא החנוכיות ולאחר-מכן אמר לו ('זורע צדקות' עמ' 55): זה זמן רב שלא שמעתי אודות אביך (הרב ד"ר יצחק לוי, מ"אגודת ישראל").

מר לוי: הוא עוסק בכתיבת ספר חדש על יהדות פולין.

הרבי: של פעם?

מר לוי: כן.

הרבי: האם הוא פעיל גם בנייני פולין של היום?

מר לוי: כן.

הרבי: אני שואל על כך, מכיוון שיש חילוקי דיעות בין יהודים שומרי תורה ומצוות, האם יש להשתדל שהיהודים יצאו מפולין בהקדם האפשרי, או שמכיוון שליהודים מבוגרים זה כרוך בקשיים - להשתדל שישארו שם.

[הרבי סיים] הרי אביך היה שם בביקור, וממילא הוא יוכל, מן הסתם, לייעץ להם איך עדיף לפי המצב כעת.

סייעתא דשמיא בכפליים

בשנים תש"נ-תנש"א הגיע כמה פעמים אל הרבי, במהלך חלוקת הדולרים, הרב ר' פינחס מנחם יוסקוביץ, שנתמנה לרבה של פולין. באחת הפעמים (י' בטבת תש"נ), במענה לבקשתו לקבל ברכה ל"סייעתא דשמיא", הגיב הרבי ('זורע צדקות' עמ' 14):

סייעתא דשמיא ישנה בכפליים... הרי אתם פועלים "אין א פרומער ארט" [=במקום דתי] ששימש מקור להפצת יהדות בכל העולם. צריך לחדש זאת ולהחזיר עטרה ליושנה, ומתוך שמחה וטוב לבב.

בי"א בתמוז תנש"א (שם עמ' 15) אמר לו הרבי:

יצליחך הקבי"ה. כ"ק מו"ח אדמו"ר הכריז שטובה פעולה אחת מדברים אחרים, אפילו מדיבור של תפילה. וזה אפילו בפעולה אחת, על-אחת-כמה וכמה כשיהיו לך תלמידים רבים, הרי כל אחד מהם הוא עולם מלא. שיהיה בהצלחה רבה.

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
צוקללה"ה נבג"מ ז"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תקיט

ערב שבת-קודש
פרשת בלק
י"ג בתמוז ה'תשס"ד

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

לזכות
האחים התמימים הדגולים לבית
דייטש
הרה"ח ר' זלמן, ר' יוסף, ר' אברהם-משה
וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו

ניצוצי רבי

הרב בעסער: לא, לא, בהחלט לא!

כ"ק אדמו"ר: אף-על-פי שהתוכנית הנ"ל היא מתוך תקווה, לראות דברים טובים עבור הדור הצעיר בפולין, אבל לדעתי אם מישוה יכול לגדל את נכדו או את בנו בפולניה, בארה"ב או ארץ-ישראל – יהיה זה לטובת הילדים, וגם לטובת הוריהם וזקניהם, שיעשו זאת בצורה הטובה ביותר לילדים.

מר צייס: ה' יברך אותך.

כ"ק אדמו"ר: תודה רבה. אני מקווה שאינני מאכזב אותך...

[כ"ק אדמו"ר נתן להם שטרות לצדקה, ואחר-כך פנה למר לאודר ואמר:]

דעתי היא שכאשר שני יהודים נפגשים, יעשו משהו עבור יהודי שלישי, והדבר הכי טוב שהם יכולים לעשות עבור יהודי שלישי זה לתת צדקה, וזה המקור למנהג לתת משהו, אמנם אין זה הרבה כסף, אבל זה משמש בכיוון למה שעלינו לעשות, להתחיל בהשתדלות לעשות משהו שתצמצם מזה טובה ליהודי שלישי.

מר צייס: רק עוד דבר אחד: כשהייתי בפולין נפגשתי עם אנשי השגרירות האמריקאית, עם שרים של כל מיני מדינות שונות, והייתי גאה לומר להם עד כמה אני גאה בכך שאני ליובאוויטשער וחסיד של הרבי, וכאשר הזכרתי את שמו של הרבי, קיבלתי מחיאות כפיים נלהבות, כך ששמך כבר די ידוע לטובה שם.

כ"ק אדמו"ר: אני מקווה שלא תתאכזב גם אם תפגוש מישוה שתהיה לו דעה אחרת עליי, ואפילו תנסה לשכנע אותו שהוא טועה...

[בז' תשרי תשנ"ב סיפר מר דוד צייס על עסקיו ופעולותיו בפולין והרבי בירכו (ז'ורע צדקות' עמ' 28): איך תתחילט, שיהיה בהצלחה רבה.]

השנים האחרונות, בעוד שהניסיון להתחיל זאת בפולין, הרי לפי הבנתי, ותסלח לי אם אתה חושב אחרת, הניסיון נועד לכישלון והוא בהחלט לא מומלץ.

מר צייס: בין היהודים הצעירים היו כאלו שאמרו לי כי הם רואים את עצמם כיהודים ורוצים לדעת יותר, האם לגביהם סבור הרבי, בהתאם לגישתו הידועה מאז ומתמיד, שצריך לעזור להם?

כ"ק אדמו"ר: בהחלט!

מר צייס: כלומר, שלפי עמדת הרבי אכן צריך לשלוח מדריכים ורק לא לשלוח משפחות לבנות דור חדש. אבל האם לא צריך לשלוח עזרה עבור היהודים שרוצים לדעת יותר?

כ"ק אדמו"ר: בוודאי צריך לשלוח להם כל מה שאפשר. ועם זאת, אין להשאיר שם את הדור הצעיר.

מר לאודר: בעוד שבוע אנו פותחים גן-ילדים יהודי בוורשה.

כ"ק אדמו"ר: זה בוודאי דבר טוב מאוד. שהרי, כאמור, התוכנית שיהודי פולין יהגרו היא תוכנית לטווח ארוך, יחסית, ולא ייתכן שהילדים שנמצאים בפולין כעת יישארו בלי חינוך יהודי. לכן אמרתי שצריך לשלוח לשם כל מה שאפשר, דהיינו ספרים, מורים ומדריכים וכד', ואין זה סותר לכך שאין מקום לשלוח לשם מספר גדול של משפחות יהודיות כדי שבעוד עשרות שנים יקום דור יהודי.

מר צייס: רבי אנו מבקשים את ברכתך שכל מה שננסה לעשות יהיה בהתאם לאחריות היהודית המוטלת עלינו.

כ"ק אדמו"ר: שתזכו ל"כפליים לתושייה" בכיוון זה, ותעשו זאת מתוך בריאות טובה ופרנסה טובה.

מר צייס: תודה רבי. הרב בעסער והשגריר לאודר עשו עבודה נהדרת. ואני גאה על כך שהייתי שם איתם, ואני חוזר לשם שוב. תודה רבי. ה' יברך אותך.

כ"ק אדמו"ר: חוששני שעמדתי היא בניגוד לתקוות של הרב בעסער...

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

"ג בתמוז ה'תשס"ד – כ' בתמוז ה'תשס"ד

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י"ג בתמוז	ה' גזילה ואבידה. פרק ד-ו.	ה' יבום וחליצה. פרק ז.	מל"ת רמז.
ז'	י"ד בתמוז	פרק ז-ט.	פרק ח.	מל"ת רסה.
א'	ט"ו בתמוז	פרק י-יב.	ה' נערה בתולה... בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת רסו.
ב'	ט"ז בתמוז	פרק יג-טו.	פרק ב.	מ"ע קצד.
ג'	י"ז בתמוז	פרק טז-יח.	פרק ג.	מל"ת רסט. מ"ע רד.
ד'	י"ח בתמוז	ה' חובל ומזיק... בפרקים אלו. פרק א-ג.	ה' סוטה... בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע רלו.
ה'	י"ט בתמוז	פרק ד-ו.	פרק ב.	מ"ע רלו.
ו'	כ' בתמוז	פרק ז-ח. ה' הוצא ושמירת נפש... בפרקים אלו. פרק א.	פרק ג.	מ"ע רלו. מל"ת רפט. רצו*.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זמן זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', י"ג בתמוז	3.02	4.11	4.39	5.42	9.10	12.45	1.20	7.50.6	8.18
ז', י"ד בתמוז	3.02	4.12	4.39	5.42	9.10	12.45	1.20	7.50.5	8.18
א', ט"ו בתמוז	3.03	4.12	4.40	5.43	9.10	12.45	1.21	7.50.4	8.18
ב', ט"ז בתמוז	3.04	4.13	4.40	5.44	9.11	12.45	1.21	7.50.3	8.18
ג', י"ז בתמוז	3.05	4.14	4.41	5.44	9.11	12.45	1.21	7.50.2	8.18
ד', י"ח בתמוז	3.06	4.14	4.42	5.45	9.11	12.46	1.21	7.50.0	8.18
ה', י"ט בתמוז	3.06	4.15	4.42	5.45	9.12	12.46	1.21	7.49.8	8.17
ו', כ' בתמוז	3.07	4.16	4.43	5.46	9.12	12.46	1.21	7.49.5	8.17

* הזמנים מתייחסים לאזור השפלה. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש
בלק	7.13	8.31	7.29	8.34	7.22	8.35	7.30	8.32
פינחס	7.12	8.29	7.27	8.32	7.20	8.33	7.28	8.30

עורך ראשי: **מנחם מענדל ברוך** • עורך: **שניאור-זלמן רודמן** • הגהה: **יוסף-יצחק איידלמן**
 מו"ל: **מכון ליובאוויטש** שיע"י צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז
 יו"ר: **הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונב**
 כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169
 אינטרנט: <http://chabad.org.il> דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

נהגו כן "אפילו בזמן שכ"ק מו"ח אדמו"ר היה בפולין (וכמה נהגו אז להתענות שם)".

לבנות במקום עם עתיד

במוצאי כ' בטבת תש"נ, בביתו הקדוש של הרבי, לאחר השיחה (שנאמרה אחר תפילת ערבית), בעת חלוקת הדולרים, הגיעו לבקר מר דוד צ"ייס ומר רונלד לאודר, בלוויית הרב יחזקאל בעסער (התוועדות' תש"נ, כרך ב, עמ' 497-499).

מר צ"ייס הציג את מר לאודר וסיפר כי זה עתה שבו מפולין, ובימים הקרובים הם נוסעים לשם שנית, והשגריר מר לאודר מבקש את הוראות כ"ק אדמו"ר כיצד לפעול שם. מר לאודר אמר כי היו בעיר קראקוב, ומכיוון שיש שם רק מעט יהודים, עלה בדעתם להביא לשם יהודים מארה"ב כדי לבנות במקום קהילה.

ענה הרבי: כדי שפעולה מסוימת תצליח, בהכרח שהאנשים הפועלים בזה יהיו שבעי-רצון מרכזי הפעולה ואם ישלחו עכשיו צעירים יהודים לפולין, יהיה זה בלתי אפשרי שהם יהיו מרוצים שם, כי שרידי היהודים שם הם אנשים וזקנים ואי-אפשר לבנות קהילה של צעירים.

מר לאודר: יש שם גם יהודים צעירים ובשבילם צריך קהילה שיוכלו להצטרף אליה. **כ"ק אדמו"ר:** בשבילם אפשר לשלוח לשם יהודים בודדים, אבל אין אפשרות להעביר לשם קהילה שלימה. אילו משהו היה שואל אותי האם לייסד כעת בפולין קהילה חדשה, הייתי אומר לו, בכנות, שאינני רואה תועלת בכך. כיום יש עתיד ליהודים בארה"ב, בארץ-ישראל או באנגליה וכדומה, אבל לא במדינה שאיננה מתאימה לחיים יהודים שיהיה להם המשך בעוד שלושה דורות או אפילו שני דורות. זו מטרה שאי-אפשר להשיגה בפולין.

ואדרבה, הניסיון לבנות קהילה בפולין יכול להביא את הצעירים שם להתבוללות, כי אין שם מספיק כנות-זוג יהודיות עבור הצעירים היהודיים. ומכיוון שאין שם כלום כעת, הרי זה

לא הוגן לגרום להם להישאר במדינה זו. לכן אינני מאמין שמישהו ייקח על עצמו את המשימה הזו – לבנות שם חיים יהודיים לצעירים, כי אין בכך תועלת.

מאידך, יש תועלת רבה ויהיה זה מאוד מומלץ, ולא רק מומלץ אלא זהו פיקוח-נפש, הצלת נפשות, להתעסק עם המבוגרים שגרים שם, עבור אלו שקשה להם לחפש מדינה אחרת ולהתחיל את חייהם מחדש – חובה לספק את כל האפשרויות והאמצעים כדי לנהל חיים יהודים שם.

ואילו ביחס לצעירים, הרי, כאמור, אינני רואה שום תכלית עבור הדור היהודי הצעיר בפולין, וכן בצ'כוסלובקיה וכדומה. ויתירה מזו – הדבר נוגד את אמונת:

אני מאמין כי הגאולה האמיתית והשלימה תבוא בקרוב. ולכן, איזה תועלת יש בתוכנית להתחיל עכשיו להקים בפולין חיים יהודיים בשביל עכשיו? שנה מהיום?! ואם-כן, אם אומרים לאנשים לנסוע לפולין, אומרים להם לעשות משהו בניגוד לאינטרסים שלהם, ולא רק בניגוד לאינטרסים הגשמיים, אלא גם – וזה העיקר – בניגוד לאינטרסים הרוחניים שלהם.

מר צ"ייס: למיטב ידיעתנו יש בפולין כעת אלפי צעירים יהודים (אם כי חלק מהם נולדו מנישואי תערובת) המעוניינים ביותר בזהות יהודית. ובניגוד להוריהם שהיו קומוניסטים, הם רוצים לדעת יותר על יהדותם, והשאלה היא – מה ניתן לעשות בזה?

כ"ק אדמו"ר: יש צורך בפעולה מיידית, ועם זאת, חובה לפעול גם לטווח הרחוק. אם אפשר – צריך לשלוח לשם מיד מורים ומדריכים (אך לא להתאמץ בכניית קהילה. כנ"ל) ובטווח הרחוק צריך לעשות הכול כדי לאפשר להם לנהל חיים יהודיים אמיתיים בחי היום-יום. ולצורך זה צריך לעשות את כל האפשרי כדי לשכנע אותם להגר מפולין לארץ-ישראל, ארה"ב צרפת או אנגליה, שבמדינות אלו מתנהלים חיים יהודיים נורמליים בעשרות

בלעם ביטל את טענת לבן

לבן טען "הבנים בני והבנות בנותי", ועל כך השיב בלעם "מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" □ ליהודי אין קשר אמיתי לגשמויות העולם וכל התעסקותו בה היא מצד תכלית המזונה □ ככל דבר שעושה, הן בעסק גשמי והן בלימוד התורה בשכלו האנושי, צריך להרגיש את המזונה האלוקות, שאז אפילו בשעת מעשה גופא אין זו וירדה אלא עליה □ משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

כתורה, ולא היה צורך שבלעם, שהיה מיוצאי חלציו של לבן, יבטל טענה זו. [ועל-דרך¹ שמצינו שיעקב לא הניח את המלאך, שהיה שרו של עשו, עד שהודה לו על הברכות שברכו יצחק אביו² – דכיוון שעשו ערער על הברכות, היה צורך ש"שרו של עשו" בעצמו יודה על הברכות, ובשביל זה יעקב לא התחשב בה"סדרים" שלמעלה, שהמלאך צריך לומר שירה כו"³, והיה כדאי לו לעכב זאת, ובלבד שיודה לו על הברכות, ויאמר "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל"⁴. ולהעיר, שהפירוש ד"(שרית גו' עם) אלוקים" הוא מלאכים, דהיינו, שנשמות הם למעלה ממלאכים. וזהו גם תוכן נבואת בלעם "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל-ל"⁵ – דקאי על לעתיד לבוא, ש"תגלה חיבתן (של ישראל)... מחיצתן לפנים ממלאכי השרת

א. כנבואת¹ בלעם נאמר² "מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו", "צורים" קאי על האבות ו"גבעות" על האמהות, ועל-דרך מה שכתוב³ "קול דודי וגו' מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות".
דובר לעיל (בשיחת י"ב תמוז⁴) שבלעם יצא מלבן, כמו שכתוב⁵ "בלעם בן בעור" – או בן בעור ממש או בן בנו, אבל על-כל-פנחם מיוצאי חלציו – ובעור זה לבן⁷.
לבן אמר: "הבנות בנותי והבנים בני"⁸. וכדי לבטל טענתו, היה צורך שאחד מיוצאי חלציו יודה בעצמו ויאמר "מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו", צורים אלו האבות וגבעות אלו האמהות.
מזה מובן, שטענת לבן, "הבנות בנותי והבנים בני", יש לה איזה יסוד. כי, אם טענה זו לא היה לה שום יסוד, לא היה נקבע הדבר

1) מכאן עד סוס"ג – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר (באידיש), ונדפס בלק"ש ח"ב עמ' 340 ואילך. כמהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
2) פרשתנו כג.ט.
3) במדבר פ"ב, יט. וראה פרשי" עה"פ.
4) שה"ש ב.ח. וראה ר"ה יא,א.
5) סל"ב (תו"מ ח"ז ריש עמ' 72).
6) פרשתנו כב.ה.
7) סנהדרין קה.א.
8) ויצא לא.מג. וראה גם תורת-מנחם – התוועדות ח"ב עמ' 143.
9) החצ"ר – מהנחה בלתי מוגה.
10) וישלח לב,כו ובפרשי"י.
11) שם, כט.
12) שם, כח.כג.כד.

דבר מלכות

(לפנים מן הפרגוד), והם (המלאכים) ישאלו להם (לבני-ישראל) מה פעל א-ל¹³].

מהו המכוון בטענת לבן, "הבנות בנותי והבנים בניי"?

כיוון שהנשמה ירדה לגוף ויש לה עסק עם גשמיות, הנה הגם שבאמת הרי זה בשביל לברר הגשמיות, אבל, המתאבק עם מנוול מתנוול גם כן¹⁴. והגם שזהו רק לשעה קלה "ברגע קטון עזבתיך"¹⁵, ואחר-כך יצא מזה, אבל, בשעה ורגע זה על-כל-פנים הרי זו ירידה, שהרי ברגע זה יש לו עסק עם דברים גשמיים וחומריים, ונעשה נפרד מאלוקות.

— האמת היא שהפירוד חלילה מאלוקות אפילו לזמן קצר הוא רק מצד הרוח שטות, ולולי הרוח שטות, הרי מצד השכל דקדושה, ואפילו מצד שכל סתם, שכל הבריאה, אין מקום להתנתק ("אפצורייסן זיך") מאלוקות אפילו לזמן קצר, שהרי רגע זה הוא אבידה שאינה חוזרת, וכפרט על-פי המבואר בפרטיות בתניא¹⁶ שרגע זה הוא-עניין שלמעלה מהזמן. —

ויתירה מזה, שעניין זה נוגע גם על הזמן שלאחרי כן — כמבואר שם בתניא¹⁷, שאם נעשה נפרד עכשיו בגלל סוסומך על כך שלאחרי כן ייצא ממעמד ומצב זה, הרי זה עניין של "אחטא ואשוב" ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה"¹⁸, וזקוקים להגיע ל"דחק ונכנס"¹⁹.

ובמילא — טוען לבן — "הבנות בנותי והבנים בניי": כיוון שהנך צריך להגיע ולהתעסק עם גשמיות, הרי על-כל-פנים לרגע זה — שנוגע גם להבא כנ"ל — מתנתק אתה

מאלוקות.

זוהי טענת לבן. אבל האמת אינו כן. כי, כאשר עוסקים בדברים הגשמיים בגלל הכוונה האלוהית שיש בזה, שהכוונה היא להיות לו יתברך דירה בתחתונים²⁰, ובגלל זה מתעסק עם העניינים התחתונים — אזי אפילו באותו רגע גופא אין זו ירידה אלא עלייה, ועד שאפילו בלעם בעצמו, מיוצאי חלציו של לבן, שהיה "שתום העין"²¹, ראה גם-כן ש"מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו".

והעניין בזה בעבודת השם:

כאשר באים יהודי וטוענים, שמצד ירידת הנשמה בגוף צריכים גם על-פי תורה להתעסק בגשמיות, ופרנסת בני ביתו היא מצווה וחיוב²², ובמילא עליו להכין את עצמו לענייני העסק ולעשות הכנות לכך,

ויתירה מזה, תורת החסידות עצמה מבארת ש"וברכך הוי' אלוךך בכל אשר תעשה"²³ דווקא, והכוונה בזה ללבושי העשייה הגשמית, והיינו, שלא מספיק הלבושים של המזלות העליונים, אלא צריכים גם את הלבושים של עולם הזה הגשמי,

ובמילא, אף שעושה זאת אמנם בשביל הכוונה לעבוד את ה', כיוון שעל-ידי ענייני העסק הגשמיים יהיה אצלו תוספות בלימוד התורה וקיום המצוות — הרי באותו רגע על-כל-פנים עוסק הוא בגשמיות, כמו להבדיל אינו-יהודי חס ושלום.

צריכים לדעת שזוהי טענת לבן, "הבנות בנותי והבנים בניי", שתוכנה של הטענה היא שהגשמיות של בני-ישראל שייכת ללבן. אבל האמת היא, ש"מראש צורים אראנו

20 ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

21 פרשתנו כד, ג.

22 ראה כתובות מט"ג. שו"ע אה"ע ס"א ס"א.

23 פ' ראה טו, יח. וראה קונטרס ומעין מאמר יז ואילך. ועוד. הגסמן בלק"ש חל"א ס"ע 172.

13 פרש"י עה"פ.

14 תניא ספכ"ח. וראה שם פ"ח.

15 ישעיה נד, ז.

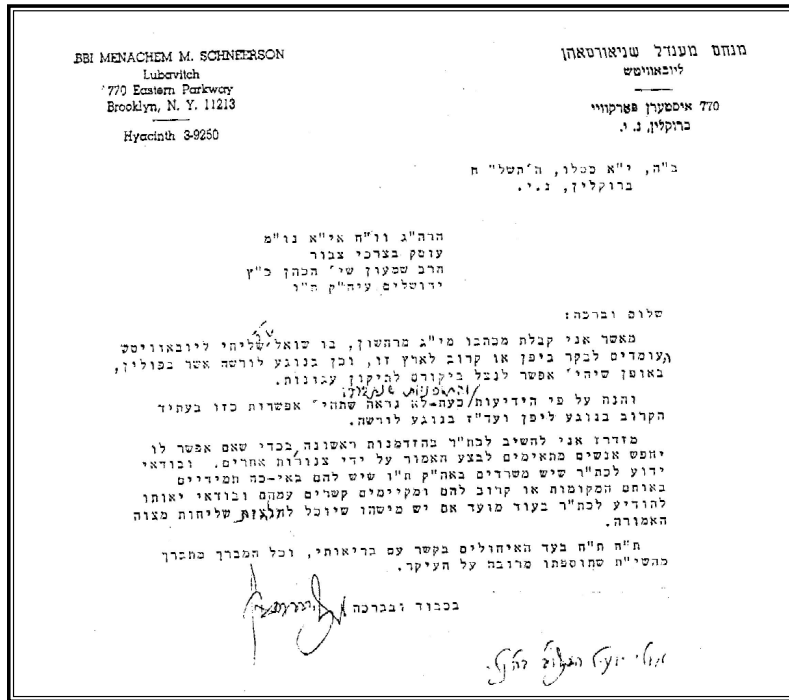
16 פכ"ה.

17 וראה גם תניא אגה"ת פ"א.

18 יומא פה, ב (במשנה).

19 לשון חז"ל — ברכת לא, ב.

ניצוצי רבי

דבני-ישראל ושכלם ("ילדעתי"), על-דרך "וניצלתם את מצרים" (היפך ממה שהגויים ניצלו את הנכסים כאשר היו בידיהם, כידוע).

הרבי ממשיך להפיק לקח ("רמז בעבודת השם"):

לכל לראש, על יהודי לדעת שגלות היא חושך ולילה, ורק שלנים שם (ואבל אין זה המקום והמצב האמיתי שלו). וביחד עם זה — צריך לדעת שיש לנצל את ה"יפה ליו"ן" גופא (ובאופן ד"עולה מאליה") לטוב וקדושה — ... על-ידי ניצול המנוחה שבמקום (להוספה ב)לימוד התורה, כולל גם בפשטות במדינת פולין בפשטות לספק במקום שדרוש רב ומורה דרך, וכאלו שיתעסקו להחזיר בתשובה את בני-ישראל הדרים שם וכו'.

השיחה הארוכה התייחסה לרברי המגן-אברהם ש"נוהגין להתענות עשרים בסיוון ככל מלכות פולין" מנהג שרבותינו נשיאינו לא

יהודים ויהדות בפולין בזמנו

"אין מקום לשלוח לפולין מספר גדול של משפחות יהודיות כדי שבעוד עשרות שנים יקום דור יהודי" □ "הניסיון לבנות קהילה בפולין יכול להביא את הצעירים שם להתבוללות, כי אין שם מספיק בנת-זוג יהודיות" □ "מאידך, זהו פיקוח-נפש, הצלת נפשות, להתעסק עם המבוגרים שגרים שם, לספק את כל האפשרויות והאמצעים כדי לנהל חיים יהודים שם"

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

לא התאימו "לנצל ביקורם לתיקון עגונות". מאז חלפו שנים רבות וגם המצב השתנה. כיום פועלים בארצות המזרח הרחוק ובמדינות הגוש הקומוניסטי מאות שלוחי הרבי, המפיצים יהדות בכל מקום ומסייעים לכל יהודי בכל עניין יהודי.

רשימתנו זו אינה עוסקת בעברה המפואר של יהדות פולין אלא בהווה, וכלשון כ"ק אדמו"ר באיגרת מיום כ"ה בתשרי תשי"ג (אגרות-קודש כרך ז עמ' ד) – "בימינו אלה שמרכזי החסידות בפולין וגליציה וכו' אינם, הי"ד".

נפתח בקטע ממכתבו של הרבי מי"א בכסלו תשל"ח (פורסם ב'נספחים' לספר-השליחות בהוצאת קה"ת תשמ"ז וצילומו בשלימות ניתן בזה, בעמוד הבא) אל הרב שמעון כ"ץ מירושלים ת"ו, שעסק בבעיות גיטין ועגונות. הלה פנה אל הרבי באיגרת ושאל "על-דבר שליחי ליובאוויטש לבקר ביפן או קרוב לארץ זו, וכן בנוגע לוורשה אשר בפולין, באופן שיהיה אפשר לנצל ביקורם לתיקון עגונות".

בתשובתו כתב לו הרבי כי "על-פי הידיעות והתוכניות שנתבררו כעת, לא נראה שתהיה אפשרות כזו כעתיד הקרוב בנוגע ליפן ועל-דרך זה בנוגע לוורשה".

[יצויין כי במשך השנים נסעו שליחים למטרות ממוקדות לפולין, כמו למשל לפדיית אוסף הספרים והכתבים של הרבי הקודם (ראה ספר 'ספריית ליובאוויטש' עמ' קנג"ד), וכן ליפן – אך היו אלה שליחויות שכלל הנראה

עניין של "לינה"

בהתוועדות שבת-קודש פרשת בעלותך, י"ט בסיוון תנש"א (ספר-השיחות תנש"א, כרך ב, עמ' 611 ואילך; התרגום מתוך 'התוועדויות' תנש"א, כרך ג, עמ' 345 ואילך), מתייחס הרבי ל"מלכות פולין" ואומר:

ידוע שבעת שראשוני היהודים באו לגור בפולין, אמרו ש"פולין" הוא מלשון "פה לין", שכאן ילונו בזמן ומקום הגלות [וזהו הטעם האמיתי לכך שאותה אומה קראה כן למדינה דאף-על-פי שאיהו לא חזי מזלייהו חזין].

ומוסיף הרבי:

לינה היא בליה דווקא, (שחושך הגלות הוא בדוגמת עניין הלינה. זאת אומרת שהפירוש ד"פה לין" הוא – שהמגורים במקום זה הם רק עניין של לינה, בזמן הגלות, אבל לאחר זה יצאו מזה

ומגבעות אשורנו". כאשר עושים "מעקה" ל"בית חדש" – כמדובר בשיחת י"ב תמוז²¹, שכאשר יוצאים מדל"ת אמות של תורה ותפילה כדי לעסוק בענייני העולם, עושים "מעקה" – אזי בשעת העסק הגשמי גופא

מצד השכל דקדושה, ואפילו מצד שכל תם, שכל הבריא, אין מקום להתנתק מאלוקות אפילו לזמן קצר, שהרי רגע זה הוא אבידה שאינה חוזרת

אינה מגעת למעלת היחודים שעל-ידי התפילה, וכפי שמרמז אדמו"ר הזקן בשולחן-ערוך²¹, ש"חסידים הראשונים היו שוהין (כתפילתם)... ט' שעות כיום וכו'", אף שהיתה תורתם אומנתם, והיינו לפי שמעלת היחודים שעל-ידי התפילה היא גדולה יותר ממעלת היחודים שעל-ידי לימוד התורה.

וטעם הדבר הוא לפי שנשמות ישראל הן למעלה מהתורה, כמאמר רז"ל²² שמחשבתם של ישראל קרמה לכל דבר, אפילו לתורה, שהרי בתורה נאמר "צו את בני ישראל", "דבר אל בני ישראל", ולכן, התפילה (שהיא עבודת הנשמה²³) היא למעלה מתורה. ונמצא, שגם לימוד התורה מהווה ירידה לגבי מעלת הנשמה. –

וכיוון²⁴ שלימוד התורה הוא באופן שלומד בשכל אנושי, הרי גם בזה יש צורך ב"מעקה", כמדובר בארוכה²⁵ שצריך להיות העניין דשער הנו", לחבר את הנקודא בהיכלא²⁶, והיינו,

ניכרת ונרגשת ("הערט זיך אן") הכוונה האלוקית שבזה, ובמילא, הנה "מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו", שבכל ענייניהם היו בכחינת מרכבה²⁵, וכן הוא כל אחד בעת קיום המצווה, וגם כפי שנתבאר²⁶ – בכל העניינים שמקיים בהם "בכל דרכיך דעהו"²⁷.

ד. ויש להוסיף, שהטענה ד"הבנות בנותי והבנים בניי", היא לא רק בנוגע לגשמיות, אלא גם בנוגע ללימוד התורה.

ובהקדם מה שנתבאר לעיל²⁸ בפירוש הפסוק²⁹ "ובניתי ביתך", דאיתא בגמרא³⁰ "זה גמרא", "אלו מעשים טובים", "דרוש וקבל שכר", היינו, שאפילו בנוגע ללימוד התורה לשמה ("דרוש וקבל שכר") צריך לעשות "מעקה", ולולי זאת נשאר טענת לבן "הבנות בנותי והבנים בניי".

וטעם הדבר – כיוון שאפילו בלימוד התורה לשמה, הרי הכוונה "לשמה" היא קודם הלימוד

31 ה'ל' ת"ת פ"ד ה"ה. וראה גם שו"ע או"ח סצ"ח ס"א.
32 ב"ר פ"א, ד.
33 במוסגר בחצ"ע ג' – אינו בבירור (המ"ל).
34 מכאן עד סוף הסעיף – המשך השיחה המוגהת הנ"ל (הערה 44).
35 ד"ה כרע שכב כארי די"ב תמוז פ"ג ואילך (תו"מ ח"ז עמ' 36 ואילך).
36 ראה זח"א 1, א. תיקוני זוהר ת"ה. ועוד.

24 ס"א (תו"מ ח"ז עמ' 53 ואילך).
25 ב"ר פמ"ז, ו. ו. פפ"ב, ו. ו. ורא תניא פכ"ג (כח,ב). רפ"ד. ובכ"מ.
26 ראה שיחת ש"פ שלא, מבה"ח תמוז ס"ט (תו"מ ח"ז עמ' 18 ואילך).
27 משלי ג, ו. וראה רמב"ם ה'ל' דעות ספ"ג.
28 שיחת י"ב תמוז ס"י"ב (לעיל עמ' 55 ואילך).
29 משלי כז, ב.
30 סוטה מד, א.

שבעומדו בהבנה והשגה בשכל האנושי, תורגש נקודת היהדות. ובכללות הכוונה בזה, שבכל דבר שעושים, הן בעסק גשמי ממש והן בלימוד התורה בשכלו האנושי, תורגש בזה הכוונה האלוקית, שאז, הנה אפילו בשעת מעשה גופא אין זו ירידה, אלא אדרבה, עלייה, כיוון שבזה גופא נשלמת כוונת הקב"ה.

ד. על-פי-זה יובן גם המענה של יעקב למענה ד"הבנות בנותי והבנים בני" – על-ידי עשיית ה"גל" בינו ובין לבן:

עניין ה"גל" נתבאר במאמר של אדמו"ר הזקן ד"ה "עד הגל הזה",³⁷ – אין זה המאמר שנדפס בסידור,³⁸ אלא מאמר אחר שנרשם עליו שלא נדפס, ובו נתבאר אותם העניינים כמו במאמר שבסידור, עם שינויים – ותוכן הביאור:

ה"גל" המפסיק בין יעקב ללבן(התחתון) – הוא-עניין הפרסא שבין אצילות לבי"ע.

והשורש לזה הוא ה"גל" שבין יעקב ללבן העליון: לבן העליון – כמאמר רז"ל³⁹ "הידעתם את לבן", את מי שמלבין עוונותיהם של ישראל – הוא בחינה שלמעלה מאצילות, וה"גל" הוא עניין הפרסא שבין האצילות (בחינתו של יעקב) לעצמות המאציל, שהרי אף-על-פי שבאצילות "איהו וחיוהי וגרמוהי חר"⁴⁰, מכל-מקום, יש שם עניין של הגבלה, "עשר ולא תשע, עשר ולא אחד-עשר"⁴¹, ולכן יש פרסא בין אצילות ולמעלה מאצילות, וזהו גם השורש להפרסא שבין אצילות לבריאה. וזהו שעניין ה"גל" הוא המענה למענת לבן "הבנות בנותי והבנים בני":

הסיבה לכך שבני-ישראל למטה עוסקים ויש

להם שייכות לעניינים גשמיים (שבגלל זה טוען לבן "הבנות בנותי והבנים בני"), היא – מצד הפרסא שבין אצילות לבריאה, ששורשה היא מהפרסא שבין אצילות ולמעלה מאצילות. והיינו, שכללות עניין ההעלמות וההסתרים הוא מצד צמצום הראשון, שכן, לולי צמצום הראשון, שהיה כמו בתחילה שאור-אין-סוף ממלא את כל החלל⁴², אזי היה הכל בהשוואה, ולא היה שייך כללות עניין הירידה; אבל, אז היו העולמות באופן אחר. וכיוון שהכוונה העליונה היא שיהיו העולמות באופן כפי שהם עתה – לכן היה צמצום הראשון, שממנו באים כל שאר הצמצומים והפרסאות.

וכמבואר בתניא⁴³ ש"תכלית השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה (היינו שישנו העניין דמעלה ומטה, ולא באופן שהכל בהשוואה כמו שקודם הצמצום)... הוא עולם הזה התחתון", והיינו, לפי ש"נתאוהו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" בעולם הזה הגשמי ש"הוא התחתון (לא במקום, אלא) במדרגה... בעניין הסתר אורו יתברך וחושך כו", "שכך עלה ברצונו יתברך להיות נחת רוח לפניו יתברך כד אתכפיא סטרא-אחרא ואתהפך חשוכא לנהורא כו".

ונמצא, שכללות עניין הירידה והסטרא-אחרא כו' אינו מציאות כלל, כיוון שכל הכוונה בהתהוות זו אינו אלא בשביל אתכפיא ואתהפכא.

והוא גם תוכן כללות העניין ד"אשר שלט האדם באדם לרע לו"⁴⁴, שזה שנרדמה שאדם דלעומת-זה יש לו שליטה על אדם דקדושה לפי שעה על-כל-פנים, הרי זה "לרע לו", דהיינו, כדי להוציא מאדם דלעומת-זה את ניצוצות הקדושה⁴⁵.

וזהו שעניין ה"גל" הוא המענה למענת לבן

וידבר וקטורת, אשרי, חצי קדיש, קריאת 'ויחל' כבשחריית, לשלושה עולים, והשלישי הוא המפטיר, ואין אומרים חצי קדיש לאחר הקריאה. מפטירים "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נהו, – נו,ח), ומברך אחר כך שלוש ברכות עד 'מגן דוד'. יהללו, חצי קדיש.

גם היחיד אומר 'ענגו' בשומע תפילה, ללא חתימה, ומסיים "כי אתה שומע..." ואם שכח (וכבר אמר ה' של סיום הברכה), אומרו בלא חתימה אחרי 'אלוקי נצור' קודם 'יהיו לרצון' האחרון. הש"ץ אומר 'ענגו' כבשחריית (ראה לעיל), בברכה בפני עצמה בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'. הנהגים נשיאת כפיים בכל יום, נושאים כפיים בתפילה זו⁴⁶, וכשאין נושאים כפיים אומר הש"ץ ברכת כוהנים.

תחנון כרגיל, ו'אבינו מלכנו' הארוך, כבשחריית.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג מחדש את המנהג שנהגו בעבר בקהילות ישראל על-פי המשנה, לומר 'דברי כיבושין' בימי תענית ציבור לאחר תפילת מנחה.

תקופת תמוז: בשעה 19:09.

צאת הכוכבים באזור המרכז: 20:18.

רק שלושה מתענים. מי שאינו מתענה, לא יקראוהו לעלות לתורה. קראו לתורה למי שאינו מתענה וצר לו להודיע זאת מפני חילול השם – יעלה.

את הפסוקים "שוב מחרון אפך..."; "ה' ה' אל רחום... ונקה"; "וסלחת..." – אומר הציבור בקול רם, ואחריהם אומרם הקורא בתורה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו כשעלה לתורה, החל לאומרם עם הציבור וסיימם עם הבעל קורא.

עניינא דיומא: כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מביא³⁵ "שביום י"ז בתמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל³⁶) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-דבר 'צום הרביעי' ו'צום החמישי'³⁷ (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה)³⁸.

צידיקה:

בימי התעניות נוהגים לתת לצדקה לפני תפילת מנחה 'אגרא דתעניתא', ויש נותנים לפי עלות הסעודות שהיו אוכלים היום.

מנחה:

התפילה – בשעה מאוחרת יחסית³⁹.

צום גדליה, 'ילקוט-יוסף' – מועדים עמ' 550 ושי"ג, ונטע"י גבריאל הלי בין-המצרים פי"ג סיו ושי"ג.
41) ראה שויע אדהיז סיי תנה סטי"ו, שהחמיד בעניין מים ששהו בביתו [מגולים, ע"פ הדימ' שם, ואפילו בתוך המקרר] בשעת [חצי שעה לפני וחצי שעה אחר – דרכיית יו"ד קטו, פח מכה"ג שם] התקופה, (אם לא מים שנשאבו למצות-מצווה, משום "שומר מצוה לא ידע דבר רע", וגם בהם לכתחילה) מציע לשים ברזל כמו מחט בתוך המים בשעת התקופה (ולהוציא מיד אחי"כ). כמו"כ כי שם בקשר למים שבשכונת המת (בית שמת בו ובי בתים הסמוכים). [וכן אין שותים מים בשעת התקופה עצמה, ונימי לחולה וכי גם היום] ועדיז בסיי רו סי"ד. וכן הובא ברמ"א יו"ד קטו סי"ה, וצ"ע בששויע רבינו, חוי"מ הלי שמירת גוף ונפש סי"ד (במהדורת קה"ת תשי"ב ואילך, חלק ה' עמ' 1773), הביא כמה דברים מהרמ"א שם בקשר לשתיית מים והשמט עניין זה. פרטים בהירות זו נלקטו בסי' שמירת הגוף והנפש סי' מז (ומהרה"ג הרה"ח ר' אליהו שיי לנדא שמעתי שנהגים להיזהר בזה, ע"פ הפרטים דלעיל).

35) ספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63.
36) ראה עדיז בן-איש-חי שנה א' הלי תוכה אות כג (מסי מועד לכל חי למהר"ר חיים פלאגיי).
37) מלכים ב, כה, ג'ח; ירמיה לט, ב'ז; זכריה ח, יח"ט.
38) ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד-לבא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת-אמת ותורה-אור מאיר בלוי הטוב שבכל דבר (ממבואר במקום אחר בענין "יעקב ועשוי האמורים בפרשה"), היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לשון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה – על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה. הרי זה מגדיל השמחה והיום טוב (ספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63).
39) שויע אדהיז סיי קכ"ט סי"א. ספר-המנהגים עמ' 48 הערה 20. אס"כ הרבי היה מתפלל בשעה הרגילה בכל יום – 15:15.

40) ולכאורה יש לנוהגים כך להקפיד עכ"פ כהספרדים שלא לשאת כפיהם אלא מחצי שעה שלפני השקיעה ואילך (כף-החיים סיי קכ"ט סי"ג, ע"פ הבי"ח. וראה לוח דבר בעתו –

37) עם ד"אח – שער ה"ג' בעומר (רש"ג ואילך).
38) ראה בר"פ ע"ע. י. וראה גם יומא עה, א.
39) יוצא כט, ה.
40) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב).
41) ספר יצירה פ"א מ"ד.
42) ע"פ ש"א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב.
43) שבעה ע"ב.
44) קהלת ח, ט.
45) ראה תניא אגה"ק סכ"ה (קמא, א). לקו"ת

תענית ציבור:

מי שלא ישן, מותר לו לאכול עד שיעלה עמוד-השחר. השוכב לישון וברעתו להשיכם לאכול או לשתות, יתנה במפורש לפני השינה שעדיין אינו מקבל עליו את התענית, ואז מותר באכילה עד עלות השחר.²³

עלות-השחר באזור המרכז, לדעה המקדימה: 3:05.

שחרית: אין לשטוף את הפה בתענית-ציבור.²⁴

קטנים שיש בהם דעת להתאבל מאכילים אותם מאכלים פשוטים, ולא יאכלו מעדנים.²⁵

הציבור אומר 'עננו' רק במנחה. הש"ץ אומר (בחזרת הש"ץ) 'עננו' בברכה בפני עצמה בין ברכת 'גואל ישראל' לברכת 'רפאנו', אף אם יש בבית-הכנסת רק שלושה מתענים.²⁶ ואם אין – אומרו ב'שומע תפילה'.²⁷

פתיחות:²⁸ אומרים אותן בעמידה, ובמיוחד:

אשמנו, י"ג מידות, שמע קולנו. וכן אבינו מלכנו.

מנהגנו לאומרן אחרי אמירת תחנון, בסדר דלהלן:

אל תתנו דמי / כרחם / אלוקינו ואלוקי אבותינו, איתנו לך / א-ל מלך,²⁹ ויעבור / אלוקים אל דמי / כרחם אב / אלוקינו ואלוקי אבותינו, אמרד בככי / א-ל מלך, ויעבור / שעה נאסר³⁰ / א-ל מלך, ויעבור / זכור רחמיך³¹ / זכור לנו ברית אבות / זכור לנו ברית ראשונים / שמע קולנו³² / הרשענו ופשענו / משיח צדקך / א-ל רחום שמך / עננו ה' עננו / מי שענה לאברהם / רחמנא דעני³³ / 'אבינו מלכנו' הארוך³⁴ וכו': כרך עלינו שנה טובה; זכרנו ל... [ולא 'זכרנו בספר'] / ואנחנו לא נדע / חצי קדיש.

קריאת התורה:

קוראים 'יחל' בשחרית ובמנחה גם אם יש

45. שאר המקורות למנהגים דלהלן (כולל קריאת התורה) צוינו בהתקשרות גיליון לג עמ' 20 וראה גיליון מ עמ' 18. יום מילה שחל היום, כשהמילה בשחרית במניין זה, אומרים סליחות ויודו כרגיל, ללא נפילת אפים. וי"א שבעל הברית עצמו לא יאמר סליחות (ראה השלמה לשריע אדה"ז סי' קלא סוף סי', נדפס בסוף ח"א עמ' 357). לענין אבינו מלכנו, חידש הרב' שתלוי בתחנון ('אוצר מנהגי חבידי' אלול-תשרי עמ' ל, משיחת ו' תשרי תש"ה). זאת בניגוד להוראותיו בנדון בשנת תשכ"ה – ראה 'אוצר' שם עמ' קס ס"ט. וראה המסופר ביהתקשרות גיליון שלא עמ' 18). המתפלל במניין בנוסח אחר, לכאורה צריך לומר הכל כסדר דידן (ללא ייג מידות, כמובן), ורק **יענה** ייג מידות עמהם. (29) וצ"ל בו "כהודעת".

(30) פיוט מסוג 'פומון'. בין חרוז אחרים אומרים "יום גבר..." כנדפס, ובסוף הפיוט חוזרים את כל חרוזו הראשון (ע"פ הערה 4 ביסליחות – ליקוט טעמים ומקורות' של הרבי שנדפס בסוים סליחות – מנהג חבידי).

(31) סידור התיילת'ה' (הישן) עמ' 347. וצ"ל 'פקדנו בישועתך' (ולא 'יפקדנו'), בכפסוף, וכן נדפס ביסליחות – מנהג חבידי.

(32) פותחים הארון ואומרים פסוק אחר פסוק, חזן וקהל, עד הפסוק יאל תעזבנו ולא עד בכלל. בסוים הקטע סוגרים הארון.

(33) במניין של הרבי נהגו לנגן תפילה זאת בסוים הסליחות (ספר הניגונים ח"ג, ניגון רמז).

(34) כולו יחדיו מתחילה ועד סוף. במניין של הרבי נהגו תמיד לנגן 'אבינו מלכנו', אין לנו מלך אלא אתה' (ספר' הניגונים ח"א, ניגון ו).

"הבנות בנותי והבנים בני" – דכיוון שסיבת העסק של בני-ישראל עם גשמיית היא מצד ה"גל", דהיינו מצד צמצום הראשון והפרסאות שנעשו על-ידי הקב"ה בשביל הכוונה, הרי כאשר ההתעסקות עם הגשמיית היא באופן

כָּלֵזֹת עֲנִיין הַיְרִידָה וּמִטְרָא־אֲחֵרָא וְכוּ' אֵינָה מִצִּיאֹת

כָּלֵז, כִּיּוּן שֶׁכָּל הַכוּוֹנָה בְּהַתְּהוּוֹת זֶה אֵינָה אֵלָא בְּשִׁבְלֵי

אֲתַכְפִּיא וְאֲתַהַפְכָא

שבשעת מעשה ניכרת הכוונה, אזי בטלה הטענה "הבנות בנותי והבנים בני", כי באמת אין ליעקב שייכות עם לבן, שזהו עניין ה"גל" המפסיק בין יעקב ללבן.

1. אמנם, שלילת טענת לבן "הבנות בנותי והבנים בני" על-ידי המענה הנ"ל – היא מצד **יעקב**, שמצד עצמו היה כבר מוכן לגאולה⁴⁶, שאז יקויים היעוד⁴⁷ "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"; אבל כיוון ש"הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי⁴⁸" – בהכרח להמתין, כיוון שאינם מוכנים עדיין⁴⁹. ומצד זה נתבטל ה"גל" שבין יעקב ללבן, והיינו, שלבן הלך לעשו⁵⁰, והתחרט ממה שסיכם עם יעקב שאין לו עוד שייכות עמו. והיינו, שחזרה ונתחדשה טענת לבן ש"הבנות בנותי והבנים בני" – כיוון ששוב לא נרגשת הכוונה העליונה בשעת העסק הגשמי, או אפילו בשעת לימוד התורה לשמה,

די"ב תמוז (ת"מ ח"ז עמ' 33 ואילך). וש"נ. (52) יונה א"ה. (53) משפטים כא, יח. (54) ראה המשך וככה תרל"ז פס"ג. (55) איכה ב'ג, (וראה זוהר שבהערה 10 בגוף השיחה). (56) ראה אוה"ת נ"ך ירמיה עמ' שנה. (57) ישעיה מכו, וראה אוה"ת פרשתנו עמ' א'מו.

שזהו "דבר הוי" שנמצא תמיד ב"אלה תולדות השמים והארץ"⁵⁸, כמו שכתוב "לעולם הוי" דברך ניצב בשמים" והוא עניין כוח הפועל בנפעל שעכשיו הוא בעולם וסוף-כל-סוף יתגלה, כידוע הסיפור⁶⁰ אודות הצמח-צדק, שביום הסתלקותו נכנס אליו אחד מבניו, וישאלהו הצמח-צדק האם הוא רואה את הקורה ("פריטיילקע"), וכאשר השיב בחיוב, אמר לו הצמח-צדק: אני רואה לא את הקורה, אלא רק את דבר הוי. ועניין זה הוא מצד מעלת יום ההסתלקות. ועל-דרך שמצינו במשה רבינו שנאמר עליו "ותחסרהו מעט מאלוקים"⁶¹, שהיה חסר לו שער הנון, וביום הסתלקותו הגיע גם לשער

הנון, כפירוש המגיד ממעזריטש⁶² על הפסוק⁶³ "ויעל משה גו' אל הר נבו", ש"נבו" היינו שער נו"ן בו. — כך שיראו בגלוי ככל העניינם כפי שהם רק מצד הכוונה העליונה, ובמילא, "ובגויים לא יתחשב"²⁰. ועד לתכלית השלימות בזה שתהיה לעתיד לבוא, שיראו את כוח הפועל בנפעל גם בעיני בשר, כמו שכתוב⁶⁴ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר".

(קטעים מהתועודות שבת-קודש פרשת בלק, י"ד בתמוז ה'תשט"ז; יתורת-מנחם — התועודות יתשט"ז חלק שלישי (ז' עמ' 82-89 — בלתי מוגה)

(58) בראשית כ.ד. וראה שמו"ר פמ"ח, א.
 (59) תהילים קיט, פט.
 (60) ראה תורת-מנחם — התועודות ח"ד עמ' 258. וש"נ.
 (61) תהילים ח.ו. וראה ר"ה כ.א, ב. וש"נ.
 (62) הובא בלקו"ת במדבר יב, א. וראה בהנסמן בתורת-מנחם — התועודות ח"ז עמ' 280.
 (63) ברכה לר.א.
 (64) ישעיה מ,ה.

מינוי ל"התקשרות"

ניתן לקבל את גיליון "התקשרות" שירות הביטה באמצעות הדואר.

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים).
 מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים).

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:
 "התקשרות", מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר חב"ד 72915

הנהגות מיוחדות בימים אלו¹:
 להוסיף בלימוד התורה ובנתינת צדקה [ובוודאי בשבתות שבין-המצרים: תורה — בהוספה על העניין ד"ויקהל משה" להקהיל קהילות בכל שבת ושבת¹², ו"להשתדל שבכל יום מימי בין המצרים יהיה ענין הצדקה באופן המותר ביום זה... ביום השבת — ע"י הכנסת אורחים (בסבר-פנים-יפות); או על-ידי זה שביום השישי שלפניו מפרישים "משנה" לצדקה¹³]. על-פי מה שנאמר "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה"¹⁴.
 תורה: לקבוע¹⁵ (ובמקום שכבר ישנם — להוסיף) שיעורי לימוד בהלכה ופסקי-דינים, ולכל לראש — הלכה למעשה מדיני ימים אלו¹⁶, וגם (בעניני גאולה¹⁷) ובתורת בית-

הבחירה, בית-מקדשנו, על-פי מה שאמרו רז"ל שעל-ידי לימוד זה "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבניין הבית"¹⁸. היינו: בתנ"ך — בספר יחזקאל מפרק מ' והלאה, במשנה ובגמרא — מסכתות מידות ותמיד²⁰, וברמב"ם — הלכות בית-הבחיירה. ולהוסיף וללמוד הביאורים בענייני בית-המקדש בתורת החסידות, ובפרט בתורתו של הצמח-צדק, שזכה דורנו ונתגלו בו כמה דרושים על הפסוק ביחזקאל (אורי-תורה על נ"ך), ומעט גם על המשניות דמסכת מידות (חידושים על הש"ס, במקומו) וכיו"ב²¹.

ההוספה בצדקה — באם אפשר — להפריש לצדקת בית-מקדש מעט (בתי-כנסת ובתי-מדרש, ישיבות וכיוצא בזה)²².

בית"י אינו "בטל" (ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 535). ואף [כנראה — באופן חיובי] נפעל בניין ביהמ"ק דלעתיד (התועודות) תשמ"ב ח"ד סעי' 1945). הרבי החל לעורר ע"ז בשנת תשל"ו (שלשלת היחס' בראש ס' 'היום יום עם מ"מ וציונים', החל מהוצאה חדשה ומתוקנת עם הוספת, תשמ"א).

19) וקודם כל בפי תרומה, תצוה, תשא — בענייני המשכן וכליו ובגדי-כהונה, שמהן למדים לענייני ביהמ"ק. תוספת זו לא הופיעה בהוראות בנדון כל השנים, שרבות מהן מוגהות, אלא פעם אחת ויחידה (בלתי-מוגה) ב'התועודות' תשנ"ד ח"ד עמ' 2248, וראה בכיו"ב ספר השיחות תשמ"ט ח"א עמ' 252 ובהערות. וראה 'התקשרות' גיליון ש"י עמ' 18 הערה 25, וש"י.

20) באחת הפעמים הזכיר הרבי את מעלת מסכת 'תמיד' על מסכת 'מידות', 'כיוון שימקדש העתיד בנוי ומשולל יגלה ויבוא מן השמים' הרי הלימוד אודות העבודה בביהמ"ק נוגע אז למעשה יותר מאשר הלימוד אודות בניין ביהמ"ק' (התועודות) תש"נ ח"ד עמ' 55 הערה 186), וא"כ לכאורה יש ללמוד גם את כל ההלכות השייכות לעבודה ביהמ"ק, וקודם-כל ההלכות השייכות למסכתות אלו, בהל' כל המקדש, תמידין ומוספין, ומעשה הקרבנות שברמב"ם.

21) 'התועודות' תשמ"ט ח"ד עמ' 38. וראה ספר הלקוטים — צמח צדק, ערך ביהמ"ק (אות ב עמ' רכב, ובהנסמן בסופו).

בספר השיחות תנש"א ח"ב עמ' 691 נוסף, שבשנה זו, כיוון שעומדים כבר על סף הגאולה, יש ללמוד זאת לא מצד ההתנברות דרגש האבילות וההשתדלות לתקן החסרון דחורבן ביהמ"ק, אלא (גם לולי החורבן) מצד הכוסף וההשתוקקות להמלכה והשלימות דבית-המקדש השלישי, גדלות שלא היתה מעולם, עיי"ש.

22) כשאבים לעורר ע"ד נתינת צדקה, יש להביא בפועל קופת צדקה, שאז תיכ"ד ומייד נותנים צדקה בפועל

תרמ"ד), אלא כאשר אכן מכניסים אותו לחדר בקביעות, או מקיימים כל המנהגים שבו. ולכן לא נזכר הנושא בעניינינו]. וצ"ע שבתספירת דחוי' בל"ג בעומר הורה הרבי לנהוג את כל הני"ל מיום התספורת ואילך (אג"ק כרך ח עמ' רפט). ומאידך, את לבישת טלית-קטן וכ"ו ניתן להקדים לפני ג' שנים (ראה היכל-מנחם ב, עמ' ט).

11) [תורה' ויצדקה] לקוטי-שיחות חלק ח"י עמ' 486 וחלק כ"ד עמ' 336. הלכות (משפטי) שבתורה בפרט, ולימוד הרמב"ם במיוחד, שכולל הלכות דכל התורה כולה (התועודות) תש"נ ח"ד עמ' 54. — הוספה זו שייכת גם לילדים הנמצאים במחנות-הקיץ (התועודות) תשמ"ח ח"ד עמ' 50). ההוראות בנדון, שהן 'מילתא בטעמא' שייכות לכל שנה ושנה (שיחת מוצש"ק פינחס תשל"ח, הנחת התי בלתי מוגה ס"א).

12) שעניין הקדמת רפואה' על-ידי שייחפהו לימים טובים — 'התועודות' תש"נ שם.

13) לקוטי-שיחות כרך כג עמ' 299 (מתורגם) ובהערה, ופירוט מהצעה כיו"ב בהתועודות תנש"א ח"א עמ' 24. במק"א הוסיף הרבי בכיו"ב: צדקה באכילה ושתיה (לחיים), או צדקה רוחנית (נעה טובה, וכשי"כ לימוד תורה), ובפרט החלטה בשבת על נתינת סכום מסויים לצדקה, להפרישו מייד במוצש"ק ולתיתו לפני או לגבאי בבוקר (סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 222 ובהערות, התועודות תשמ"ח ח"ד עמ' 376 ועוד).

14) כמבואר בלקוטי-תורה ר"פ דברים, שימשפטי היינו תורה, ככתוב (מקץ מ, יג) "כמשפט הראשון", ותירגם אונקלוס "כהלכתא קדמייתא" (שם).

15) קביעות בזמן וקביעות בנפש, לכל אחד ואחת (התועודות) תשמ"ג ח"ד עמ' 1834).

16) 'התועודות' תשמ"ח ח"ד עמ' 91, 78 (מוגה), 108.

17) ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 606.

18) תנחומא צו סי' יד. ויתירה מזו, שעל-ידיה "בניין

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

שבת קודש פרשת בלק

י"ד בתמוז

פרקי-אבות – פרק ו'.

יום שלישי

צום שבעה-עשר בתמוז

בין-המצרים¹:

מיום זה עד אחר תשעה באב אין נושאים נשים, אבל שידוכים מותר לערוך אפילו בתשעה באב עצמו, וסעודת שידוכים בלא ריקודים מותרת עד ראש-חודש מנחם-אב (ולאחר מכן אסור לעשות סעודה אפילו בשבת, אלא כיבוד קל²), ואין מסתפרים. ליטול ציפורניים אין אסור³. אין מברכים 'שהחיינו' על פרי או בגד חדש, וגם לא בשבת⁴. (אלא אס-כן אינו מוצא אחר-כך⁵). בשירה בפה אין איסור. שמיעת קלטת וכיזא-בה, שלא לשם שמחה ממש, התיר הגר"ז⁶ גרליק ע"ה עד

ראש-חודש מנחם-אב.

סיום והכנסת ספר-תורה – רצוי שלא לעשות 'בין-המצרים', אלא בזמן מתאים יותר⁷. 'בין-המצרים' אינו זמן ראוי לנסיעות וטיולים⁸. גם בקייטנות משתדלים לדחותם או למעט בהם ככל האפשר. מי שצריך לנסוע בימים אלו, כדאי ונכון שהכנות משמעותיות לנסיעה יתחילו לפני-כן, כדי שיודגש שהנסיעה החלה לפני שבעה-עשר בתמוז⁹. לא רצוי לקבוע טיפולים רפואיים לימים אלה¹⁰.

גזיות השערות [לבן שלוש שנים] – יש לדחותה לאחר 'בין-המצרים'. אבל שאר העניינים שנהוג להדרר ולהרגיל בהם את התינוק – נשיאת טלית-קטן, ברכות-השחר וברכת-המזון וקריאת-שמע שעל-המיטה – אין דוחים, אלא נוהגים כרגיל, מיום מלאות לבן שלוש שנים¹¹.

(1) לגבי נהגות בין-המצרים – באשל-אברהם להר"ח מבוטשאטש או"ח סי' תקנ"א שהן מתחילות כבר בליל הצום (אולי אפילו בין השמשות!); וכ"פ החיד"א בשו"ת י"א-שאל ח"א סי' כד, הובא בכ"ה החיים סי' תקנ"א סי' ק, וכן בשו"ת צ"ח-אלעזר ח"א סי' כו. מאידך, בשו"ת אגרות-משה או"ח ח"א סי' קסח מתיר נישואין רק לצורך, וע"ש ח"ד סי' קיב שמצוין לשם, אך מתיר תספורת רק לצורך גדול (וראה 'התקשרות' גיליון תסט עמ' 19). כנראה, אין נוהגין כפי המוצע בביאור-הלכה ר"ס תקנ"א (מא"ר ופרמ"ג) להחמיר ב"ז בתמוז ועשרה בטבת כמו מרי"ח אב. ועי' נטעי-גבריאל בין-המצרים ח"א עמ' עג, עה, עו ועוד (כמובן לא מכוונים לזה, אבל אם צריך מכתבים וכו').
(2) מ"א סי' תקנ"א סי' ק.
(3) בלוח כולל-חב"ד כתבו "לכבוד שבת מותר אפילו בערב שבת חו"ן ונכון הדבר, אבל הניסוח מטעה כאילו בלא"ה אסור, כאשר גם האוסרים לא אסרו אלא בשבוע שחל בו ת"ב (ראה נטעי-גבריאל בין-המצרים ח"א ר"פ כב, ושי"ט), וגם אז צ"ב מה מנהגנו בזה.
(4) לוח היום יום'. לוח כולל-חב"ד.

גאולה המלוכנת בטבע

גאולת נשיא הדור שייכת לגאולה השלמה

בשנה זו, שהקביעות דימי הגאולה היא ביום חמישי ויום שישי – שיום השבת בא בהמשך ובסמיכות ממש (ללא הפסק כלל) לימי הגאולה, ולא עוד, אלא שמצד החיוב להוסיף מחול על הקודש, נמצא שיום השבת מתחיל ב"ג תמוז. ולכן, יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בויתרון דימי הגאולה, ובאופן ד"הימים האלה נזכרים ונעשים..."

והוראה... מאופן הגאולה:

הגאולה די"ב-י"ג תמוז היא עניין של נס שלמעלה מן הטבע, אבל יחד עם זה, נמשכה ונתלכשה בלבושי הטבע: על-ידי ההשתדלות דשאר מדינות כו', כידוע ומפורסם. וההוראה מזה – שגם העבודה באופן של גאולה (למעלה ממדידה והגבלה) בזמן הגלות צריכה להיות בלבושי הטבע, אף שההכנה לזה היא על-ידי זה שמקבל עור וסיוע מלמעלה (גם) באופן נסי שלמעלה מן הטבע.

ועל דרך הסיפור הידוע בזמן המאטר דרבינו הזקן, שהעמיד את הספינה – כדי שיוכל לקדש את הלבנה – באופן ניסי, ואף-על-פי-כן, לא קידש את הלבנה אלא לאחר שהפקיד העמיד את הספינה, שההכנה למצווה יכולה להיות באופן ניסי, אבל קיום המצווה צריך להיות בטבע דווקא. ועוד והוא העיקר – שמגאולה זו באים לגאולה האמיתית והשלמה:

מכיוון שכל ענייני הגאולה – "שם גאולה עלה" – שייכים זה לזה, הרי מובן, שהגאולה די"ב-י"ג תמוז – גאולה של נשיא הדור, שבגאולתו נגאלו גם כל אנשי הדור – שייכת (גם) לגאולה האמיתית והשלמה.

ובפשוטו – שעל-ידי הגאולה די"ב-י"ג תמוז ניתוסף בהרצת התורה וחיוזוק הדת כו', "מעשינו ועבודתנו" שממהרים ומזרזים ופועלים את הגאולה האמיתית והשלמה, כולל ובמיוחד – ההוספה בהפצת המעיינות חוצה, שעל-ידי זה קא אתי מר, דא מלכא משיחא.

ומזה מובן שימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז (ויום השבת קודש שלאחריהם) הם זמן מסוגל ומוכשר ביותר לפעולות מיוחדות לקירוב וזירוז הגאולה.

כולל ובמיוחד – הוספה באהבת-ישראל ואחדות-ישראל, כמבואר בארוכה בריבוי מאמרים שיחות ומכתבים של בעל הגאולה... – דמכיוון שסיבת הגלות היא ההיפך דאהבת-ישראל, הרי על-ידי ההוספה באהבת-ישראל ואחדות-ישראל מבטלים את סיבת הגלות, ובהיבטל הסיבה, בטל בדרך ממילא המסובב (הגלות), ו"מיד הן נגאלין".

ועניין זה מודגש גם בכך שמיום השבת שלאחרי ובסמיכות ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז, מתברך יום השבעה עשר בתמוז – אשר, על-ידי ההוספה באהבת-ישראל ובאחדות-ישראל, "האמת והשלום אהבו", ייהפך לששון ולשמחה ויום-טוב, כפסק-דין הרמב"ם בסוף הלכות תעניות "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד, אלא, שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר כה אמר ה' גו' צום הרביעי גו' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים (מכיוון ש)האמת והשלום אהבו".

(מהתועדות שבת-קודש פרשת בלק, י"ד בתמוז ה'תשמ"ז;
תורת-מנחם – התועדות: ה'תשמ"ז, כרך ד, עמ' 16-18)

פרשת בלק

לא הביט אוון ביעקב (כג,כא)

פירוש – מה שלקח יעקב את הברכות מעשו, לא היה באוון ובמרמה. וטעם הדבר הוא, שבעצם היו ברכות אלה שייכות ליעקב, אלא שיצחק לא רצה להעניקם ליעקב משום שהיו ברכות גשמיות, ואילו דרכה של תורה היא "פת במלח תאכל" (אבות פ"ו). לעומת זאת, רבקה סבורה היתה כי אמנם אין להתאמץ ולחזור אחרי "שמני הארץ", אבל אם הם באים ממילא, מעצמם – אפשר וצריך לנצלם לעבודת הבורא, כי הם מרחיבים את דעתו של אדם ללימוד התורה.

(אור-התורה במדבר עמי איתרע)

לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו (כג,כא)

"יעקב" רומז לעבודת ימי החול (שלקן אומרים במוצאי שבת "אל תירא עבדי יעקב"), ואילו "ישראל" מורה על עבודת יום השבת.

"לא הביט אוון ביעקב" – כשארם מתבונן בגדולת ה' בתפילת יום חול, הוא חייב לעמול כדי להתגבר על ה"אוון", אלו המחשבות הזרות המבלבלות, אבל לבסוף הוא מצליח בכך ("לא הביט אוון ביעקב"), מכיוון ש"ה' אלוקיו עמו" – הקב"ה עוזרו.

"ולא ראה עמל בישראל" – לעומת זאת, בשבת אין העבודה מתוך עמל ויגיעה, אלא מתוך תענוג ומנוחה, ו"קראת לשבת עונג". שכן "ה' אלוקיו עמו"; בשבת מאיר בנפש גילוי אלוקי נעלה, וכתוצאה מכך נכנע הרע ואין צורך להילחם עמו.

(לקוטי-תורה במדבר עמי ע)

לא הביט אוון ביעקב... ה' אלוקיו עמו (כג,כא)

"לא הביט אוון ביעקב" – הקב"ה נושא עוון ופשע. מדוע?

"ה' אלוקיו עמו" – האדם ממשיך אלוקות בנפשו, הוא מביא גם את נפשו הבהמית לידי אהבת ה'; ועבודה זו ממשיכה בחינת "רב חסד", שממנה באה נשיאת עוון, כדכתיב (תשא לד), "ארך אפיים ורב חסד... נושא עוון ופשע".

(לקוטי-תורה שיר-השירים עמי לא)

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל (כד,ה)

"יעקב" – מלשון "עקב", רומז לבעלי-עסק, ואילו "ישראל" – "לי ראש" – רומז ליושבי-אוהל, שתורתם אומנותם.

לכן נאמר אצל יעקב "אוהליך" ואצל ישראל "משכנותיך", שכן כאשר בעל-עסק קובע עיתים לתורה הרי זה אצל כ"דירת עראי" בלבד – "אוהל"; ואילו תורתו של יושב אוהל היא "דירת קבע" ו"משכן".

(לקוטי-תורה במדבר עמי עד)

"נאה לצדיקים ונאה לעולם"

רבי שמעון בן-יהודה משום רבי שמעון בן-יוחאי אומר: הנוי והכוח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם; שנאמר, עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא. ואומר, תפארת בחורים כוחם והדר זקנים שיבה. ואומר, עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם. ואומר, וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד. רבי שמעון בן מנסיא אומר, אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים כולם נתקיימו ברבי ובבניו (פרק ו, משנה ח)

פירוש רש"י: עטרת, זה העושר. תפארת, זה הנוי והבנים. ותפארת בנים אבותם, והכוח תפארת בחורים כוחם, והכבוד ונגד זקניו כבוד, והחכמה דוקנים טובא איכא וחד מינייהו לזה שקנה חכמה.

פירוש כ"ק אדמו"ר:

השאלות במשנתנו: א) "נאה לצדיקים ונאה לעולם" – מה עניינו של נוי זה. מה-שאינ-כן אם היה אומר "הנאה לצדיקים והנאה לעולם", או "טוב לצדיקים וטוב לעולם", היה עניינם מובן. ב) הקשר לבעל המאמר – רבי שמעון בר יוחאי.

והביאור:

נוי אינו מעלה ושלמות באדם כפי שהוא לעצמו. המעלה והשלמות היא רק לגבי הוולת – השני מבחין ביופי ומתרשם מכך. לכן מדייק התנא ששמונה דברים אלו הם "נאה לצדיקים" ו"נאה לעולם" – המעלה והשלמות שבהם הוא (בעיקר) לגבי הוולת (ולא אמר "הנאה לצדיקים" או "טוב לצדיקים", המורה על מעלה ושלמות באדם עצמו).

ולכן צריך להשתדל להיות נאה, כי על-ידי זה יקיים את הציווי "שיהא שם שמים מתאהב על ירך" ויוכל להשפיע על זולתו. שהרי טבע העולם שנוי מושך את לב הבריות, ודבריו של אדם נאה מתקבלים יותר.

ולכן הרבר האחרון שמפרט התנא הוא – "והבנים". כי אמיתית ההשפעה בעולם ("נאה") מתבטאת בכך שנמשכים אליו תלמידים ("בניך אלו התלמידים") ומקבלים והם ממשיכים דרכו. והנה, רבי שמעון בן יוחאי היה נעלה מענייני העולם, שהרי היתה תורתו אומנתו, והיה נמנה על "בני עלייה" המועטים. והחידוש הוא שגם רשב"י אומר שבשעה שיוצאים להשפיע בעולם חשוב עניין הנוי, כי על-ידי זה מתקבלים דבריו יותר.

* * *

והזקנה והשיבה – צריך ביאור: שנינו לעיל "בן שישים לזקנה, בן שבעים לשיבה", נמצא ש"זקנה" בכלל "שיבה", שהרי "בכלל מאתים מנה"?

והביאור: "זקנה" ו"שיבה" הן שתי מעלות שונות שאינן תלויות זו בזו. ייתכן שתהיה לאדם רק אחת מהן. "זקנה" היא – "זה שקנה חכמה", ו"שיבה" מורה על עניין ההתיישבות ("שיבה" אותיות "ישבה").

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת במדבר ה'תש"מ – בלתי מוגה)